



ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“



ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ НАУКИ“

ВАСИЛ МИТКОВ КОЛЕВ

ПРАВОМОЩИЯ НА РЕДОВНИТЕ СЪДЕБНИ
ИНСТАНЦИИ В НАКАЗАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна
степен „доктор“

област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки
професионално направление 3.6. Право
докторска програма Наказателен процес

Научен ръководител:
проф. д.ю.н. Никола Манев

Пловдив
2017 г.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за публична защита пред научно жури на заседание на Катедра „Наказателноправни науки“ при Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ на 20 септември 2017 г.

Докторантът е зачислен в докторантура на самостоятелна подготовка към Катедра „Наказателноправни науки“ на Юридическия факултет при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Откритото заключително заседание ще се състои на 12 януари 2018 г. (петък) в гр. София.

Дисертационният труд и материалите по процедурата са на разположение в Университетската библиотека на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Ректорат.

Съдържание

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД ...	6
1. Обект на изследването	6
2. Значимост и актуалност на изследването.	6
3. Цели и задачи на изследването	7
4. Методологическа основа на изследването	7
5. Научни приноси.....	7
6. Обем и структура на дисертационния труд.....	8
СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	10
ВЪВЕДЕНИЕ	10
ГЛАВА ПЪРВА. ОБЩО ЗА ПРАВОМОЩИЯТА НА СЪДА.....	10
1. Правомощия на държавните процесуални органи в наказателния процес – общи положения.....	10
2. Особености на съда като субект на наказателния процес.....	10
3. Правомощия на съда в досъдебната фаза	11
ГЛАВА ВТОРА. ПРАВОМОЩИЯ НА ПЪРВОИНСТАНЦИОННИЯ СЪД – ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ.....	11
1. Съдът и функцията по ръководство и решаване.....	11
2. Съдебна фаза на процеса – стадии и етапи.....	12
3. Подготвителни действия за разглеждане на делото в съдебно заседание.	12
3.1. Характеристика на стадия. Образуване на съдебното производство.....	12
3.2. Въпроси, разглеждани от съдията-докладчик.....	12
3.3. Правомощия на съдията-докладчик.....	13
3.4. Подготвителни действия за разглеждане на делото в съдебно заседание	13

ГЛАВА ТРЕТА. СЪДЕБНО ЗАСЕДАНИЕ В ПЪРВА ИНСТАНЦИЯ....	13
1. Обща характеристика. Правораздавателна дейност.....	13
2. Правомощия на съда в етапа действия по даване ход на делото	14
3. Правомощия на съда в етапа съдебно следствие	14
4. Правомощия на съда в етапа съдебни прения.....	14
5. Правомощия на съда в етапа последна дума на подсъдимия	14
6. Правомощия на съда в етапа постановяване на присъдата	15
7. Правомощия на съда при особените правила по Част пета НПК	15
7.1. Правомощия на първоинстанционния съд при бързото и незабавното производство.....	15
7.2. Правомощия на първоинстанционния съд при разглеждане на делото в съда по искане на обвиняемия.....	15
7.3. Правомощия на първоинстанционния съд при съкратено съдебно следствие	16
7.4. Правомощия на първоинстанционния съд при освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание. 16	
7.5. Правомощия на първоинстанционния съд при решаване на делото със споразумение	16
7.6. Правомощия на първоинстанционния съд при приложение на особените правила за разглеждане на дела за престъпления, извършени от непълнолетни.....	17
7.7. Правомощия на първоинстанционния съд при приложение на особените правила за разглеждане на дела за престъпления, извършени от лица, които не владеят български език.....	17
7.8. Правомощия на първоинстанционния съд при приложение на особените правила за разглеждане на дела, подсъдни на военните съдилища.....	17

7.9. Правомощия на първоинстанционния съд при приложение на особените правила за разглеждане на дела, подсъдни на специализираните наказателни съдилища.....	18
ГЛАВА ЧЕТВЪРТА. ПРАВОМОЩИЯ НА КОНТРОЛНИТЕ СЪДЕБНИ ИНСТАНЦИИ.....	18
1. Въззивно производство.....	18
1.1. Образуване на въззивното производство	18
1.2. Подготвителни действия за разглеждане на делото в съдебно заседание	18
1.3. Съдебно заседание на въззивния съд	19
1.4. Правомощия на въззивния съд	19
2. Касационно производство	20
2.1. Образуване на касационното производство	20
2.2. Съдебно заседание на касационния съд	20
2.3. Правомощия на касационната инстанция	21
3. Съпоставка между редовните и извънредните способи за контрол на съдебните актове	21
3.1. Редовните способи за контрол и прегледа по реда на надзора	21
3.2. Редовните способи за контрол и възобновяването на наказателни дела.....	22
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	23
ПУБЛИКАЦИИ НА ДОКТОРАНТА ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА	24
БИБЛИОГРАФСКА СПРАВКА ЗА ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА	25

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Обект на изследването

Обект на изследването са правомощията на редовните съдебни инстанции в наказателния процес. Разгледани са общите положения относно правомощията на държавните процесуални органи в наказателния процес, особеностите на съда като субект на наказателния процес и правомощията му в досъдебната фаза.

Анализирано е осъществяването на функцията по ръководство и решаване от съда, както и редица особености на неговите правомощия, обосноваващи техния правораздавателен характер. Изследвани са основанията за централното място на съдебното производство в наказателния процес. Предложени са редица класификации на правомощията на съда, съобразени с различни класификационни критерии. Систематизирани и обобщени са теоретичните и нормативни основания, въз основа на които съдът се определя като главен субект на наказателния процес.

Поетапно са разгледани правомощията на първата, въззивната и касационната инстанции. Осъществена е съпоставка на редовните способности за контрол на съдебните актове с извънредните способности – възобновяване на наказателни дела и функциониращия по отменената уредба преглед по реда на надзора.

2. Значимост и актуалност на изследването.

Съдебните заседания на първоинстанционния, въззивния и касационния съдилища съсредоточават правораздавателните правомощия на съда в наказателното производство, с изключение на тези, присъщи на извънредния способ за контрол – възобновяване на наказателни дела. Положението на съда на главен субект на процеса предопределя значителния теоретичен и практически интерес към неговите състав и правомощия, от една страна, в контекста на държавните органи въобще, и от друга – конкретно с оглед на спецификите на неговото участие в наказателното производство. Множество от измененията в действащия Наказателно-процесуален кодекс се отнасят именно до процесуалната дейност на редовните съдебни инстанции, което обуславя необходимостта от задълбочено изследване на техните правомощия както при разглеждане на делото по общия ред, така и в рамките на диференцираните наказателни процедури.

Актуалността на темата е обусловена и от изискването за централно място на съдебното производство, въведено с Наказателно-процесуалния

кодекс от 2005 г. Това изискване произтича от редица особености на съдебното производство – проявлението на всички основни принципи на наказателния процес, наличието на колегиален ръководно-решаващ орган – съда, материалната законна сила на неговите актове, правораздавателния характер на някои от неговите правомощия.

3. Цели и задачи на изследването

Непосредствената задача на дисертационния труд е анализ на правомощията на редовните съдебни инстанции в наказателния процес, както и редица свързани с тях проблеми: за състава на съда, за класификациите на правомощията му, за централното място на съдебното производство, за спецификите на съда като главен субект на наказателния процес, както и съпоставителният анализ на правомощията на съда при редовните и при извънредните способности за контрол.

Целта на изследването е да бъдат открити най-значимите, същности характеристики на правомощията на първоинстанционния, въззивния и касационния съдилища, както и да бъдат разгледани отделни особености на тези правомощия, представляващи теоретичен и практически интерес.

4. Методологическа основа на изследването

Изследването се основава на следните методи: исторически, системно-структурен, логически, нормативен, функционален и систематичен анализ, езиково тълкуване. Като следствие от така определената методология са открити историческото развитие на институтите – предмет на изследването, същността и съдържанието на законодателните концепции относно разглежданите институти, съотношението между отделните разпоредби, регламентиращи правомощия на редовните съдебни инстанции в наказателното производство.

5. Научни приноси

В дисертационния труд е предложен системен анализ на съдебните правомощия в наказателното производство. По-важните приносни моменти в труда са следните:

- анализ на правомощията на наказателния съд в контекста на правомощията на публичноправните органи въобще;
- изследване на особеностите на съда като главен субект на наказателното производство;
- разгледани са процесуалните институти, съвкупността от които осигурява осъществяването на изискването за централно място на съдебното производство;

- анализирани са редица проблеми, свързани със състава на съда и основанията за отвод на членовете на съдебния състав;
- поставен е акцент върху същността и класификациите на съдебните актове;
- предложени са множество класификации на видовете правомощия на съда, съобразени с различни класификационни критерии;
- систематизирани и анализирани са редица становища относно същността на правораздавателната дейност;
- детайлно е изследван правният спор по наказателните дела като признак на правораздаването;
- формулирани и обобщени са причините за участието на съда в досъдебното производство и са предложени изводи за същността на тези правомощия;
- разгледани са въпросите относно съда като субект, осъществяващ наказателнопроцесуалната функция по ръководство и решаване;
- детайлно са анализирани признаците на правораздаването, намиращи проявление в процесуалната дейност на първоинстанционния съд, както и свързаните с тези признаци основни принципи на наказателния процес – независимост на държавните процесуални органи, състезателност, право на защита, служебно начало, публичност, оценка на доказателствените материали по вътрешно убеждение;
- разгледани са правомощията на първоинстанционния съд в отделните етапи на съдебното заседание;
- изследвани са правомощията на първоинстанционния съд при диференцираните наказателни процедури;
- предложен е анализ на правомощията на въззивната и касационната инстанция;
- съпоставени са редовните и извънредните способности на контрол на съдебните актове с оглед на правомощията на съда.

6. Обем и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем от 252 страници, включително заглавна страница, съдържание, списък на използваните съкращения, изложение и библиографска справка за използваната литература. Изложението се състои от въведение, четири глави, в рамките на които са обособени точки и подточки, и заключение. Налице са 228 бележки под линия. В труда са налице позовавания на 130 научни източника, сред които 124 на кирилица и 6 на латиница. Източните обхващат монографични

изследвания и публикации в сборници и периодични издания на български, руски и английски езици.

Приложена е декларация за оригиналност на представения труд.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на чл. 6, ал. 3 от Закона за развитието на академичния състав в Република България и чл. 27, ал. 1 от Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България.

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

ВЪВЕДЕНИЕ

Правомощията на държавните органи са еманация на понятието за държава и са фундаментални за организацията на цялото многообразие от обществени отношения в съвременното общество. Сред функциите на съдебната власт от особено важно значение е дейността на държавните процесуални органи в наказателния процес и в частност на съда. Изграждането на държавна власт и въобще на държавност е немислимо без пълноценно функциониращи наказателни съдилища. Важността на тази дейност е обусловена от множество специфики на наказателния процес, които предопределят нейния приоритетно държавен характер.

ГЛАВА ПЪРВА. ОБЩО ЗА ПРАВОМОЩИЯТА НА СЪДА

1. Правомощия на държавните процесуални органи в наказателния процес – общи положения

Правомощията на държавните органи се разбират едновременно като право и като задължение на осъществяване на определено действие, респективно за бездействие, при наличие на определени в нормативен акт предпоставки. Наказателният процес не представлява изключение – НПК регламентира изрично и изчерпателно предпоставките за упражняване правомощията на съда, прокурора и разследващите органи както в досъдебната, така и в съдебната фаза на процеса. Основополагаща специфика на дейността на държавните процесуални органи е тяхната незаинтересованост от изхода на делото и непредубеденост – основанията за отвод и самоотвод са предвидени именно като гаранция на това принципно положение.

2. Особенности на съда като субект на наказателния процес

Съдът е: а) субект на наказателнопроцесуални отношения; б) субект на процеса; в) главен субект на процеса. Съдът е главен субект на наказателния процес, защото е единственият субект, който осъществява функцията по ръководство и решаване в съдебното производство; отстоява интересите на държавата с оглед реализирането на наказателната отговорност на дееца; притежава правомощия, чрез които осъществява функцията по ръководство и решаване от образуването на съдебното производство до влизането в сила

на окончателния процесуален акт, а също така и в стадия привеждане в изпълнение на влезлите в сила актове на съда.

Предмет на спора по наказателни дела е твърдението за извършено от конкретно лице конкретно престъпление. В определени хипотези е възможно изменение на предмета на правния спор. Като начало на правния спор и въобще на правораздавателната дейност следва да бъде определен стадият съдебно производство на първоинстанционния съд, започващ с предаването на обвиняемия на съд от съдията-докладчик. Спорът приключва с влизане в сила на окончателния процесуален акт.

3. Правомощия на съда в досъдебната фаза

Участието на съда в досъдебното производство е обусловено от няколко групи обстоятелства: мерките за процесуална принуда водят до ограничаване на основни права и свободи; необходимостта обвиняемият и неговият защитник да обективират своята процесуална позиция пред трети, незаинтересуван и безпристрастен орган, който не е обвинителен субект и е оправомощен независимо да вземе крайното решение; необходимостта от съдебен контрол върху постановленията на прокурора за прекратяване и спиране на наказателното производство.

Правомощията на съда в досъдебното производство не са правораздавателни и имат единствено контролен характер. Разглеждането на спора невинаги се осъществява с участието на страните, нито при условията на състезателно производство. Съдебният акт, с който приключва контролното производство, не се ползва с материална законна сила.

ГЛАВА ВТОРА. ПРАВОМОЩИЯ НА ПЪРВОИНСТАНЦИОННИЯ СЪД – ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

1. Съдът и функцията по ръководство и решаване

Функцията по ръководство и решаване е комплексна процесуална дейност и обхваща ръководство на цялостната наказателнопроцесуална дейност – вземане на решения въз основа на закона какви процесуални действия да бъдат извършени и в каква последователност; ръководене поведението на всички участници в процеса и другите присъстващи в залата лица въз основа на взетите решения; решаване на всички въпроси, които възникват в хода на процеса, в това число окончателното решаване на основния въпрос на делото.

Към функцията по ръководство и решаване следва да бъде отнесен и надзорът за законност. Принципът за законност изисква точно и еднакво

прилагане законите от държавните органи – субекти на процеса, спрямо всички граждани.

2. Съдебна фаза на процеса – стадии и етапи

Съдебното производство е втората фаза на наказателния процес. То се състои от шест стадия, които се провеждат в строго определена от закона последователност и всеки от които има специфично предназначение.

3. Подготвителни действия за разглеждане на делото в съдебно заседание.

3.1. Характеристика на стадия. Образуване на съдебното производство.

Стадият има подготвителен характер, като задачата му е да бъде извършена проверка дали са налице предпоставките делото да бъде разгледано в съдебно заседание. Не намират проявление принципите за устност, непосредственост, публичност, състезателност, участие на съдебни заседатели, оценка на доказателствените материали по вътрешно убеждение и други. Стадият е задължителен за всички наказателни дела и липсата му във всички случаи съставлява съществено нарушение на процесуалните правила. Най-важният въпрос, който се решава в този стадий, е дали обвиняемият да бъде предаден на съд.

3.2. Въпроси, разглеждани от съдията-докладчик

Съдията-докладчик разглежда четири въпроса (чл. 248, ал. 2 НПК), никой от които не засяга делото по същество: 1) Подсъдно ли е делото на съда. Необходимостта този въпрос да бъде разгледан преди всички останали произтича от обстоятелството, че ако делото не е подсъдно на съд, който е бил сезиран, той не е компетентен да се произнесе по останалите три въпроса; 2) Има ли основание за прекратяване или спиране на наказателното производство. При разглеждането на този въпрос съдът основава разсъжденията си на обстоятелствената част на обвинителния акт, където е изложен фактическият състав на извършеното; 3) Допуснато ли е на досъдебното производство отстранимо съществено нарушение на процесуални правила, довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия или на неговия защитник, на пострадалия или на неговите наследници. От кръга на лицата, ограничаването на процесуалните права на които обуславя връщане на делото на досъдебната фаза, е изключено оцетеното юридическо лице; 4) Налице ли са основания за разглеждане на делото по реда на глава двадесет и четвърта, двадесет и пета, двадесет и седма, двадесет и осма и глава двадесет и девета. Ако са налице основания за провеждане на диференцирана процедура, тяхното наличие следва да

бъде установено още в първия стадий на процеса, за да се пристъпи впоследствие към разглеждане по съответния ред.

3.3. Правомощия на съдията-докладчик

След като е разгледал въпросите по чл. 248, ал. 2 НПК, съдията-докладчик осъществява едно от четири предвидени в закона правомощия. Тези правомощия нямат правораздавателен характер – не е налице състезателност, страните не участват в разрешаването на спора, спор въобще не е налице, тъй като дейността на съдията-докладчик не засяга делото по същество. Налице са особености относно правомощията на съдията-докладчик при диференцираните процедури.

3.4. Подготвителни действия за разглеждане на делото в съдебно заседание

След като бъде установено, че делото може да бъде разгледано в съдебно заседание, е необходимо разглеждането му да бъде надлежно подготвено. Действията по Раздел втори на Глава деветнадесета НПК имат технически характер и целят да обезпечат и организират самото разглеждане на делото.

ГЛАВА ТРЕТА. СЪДЕБНО ЗАСЕДАНИЕ В ПЪРВА ИНСТАНЦИЯ

1. Обща характеристика. Правораздавателна дейност

В съдебното заседание на първата съдебна инстанция се проявяват изцяло всички принципи на наказателния процес. Дейността на първоинстанционния съд е правораздавателна. Налице е правен спор между страните, които осъществяват функцията по обвинение, и тези, които осъществяват функцията по защита. Спорът не е повдигнат служебно от съда, а от друг правен субект, който е сезирал съда. Разглеждането на спора се осъществява с участието на страните при условията на състезателно производство. Съдът осъществява само функцията по ръководство и решаване и не може да има качеството страна. Съдът решава спора самостоятелно и независимо. Актът, с който се разрешава спорът, има сила на присъдено нещо. Тя се характеризира със защитна и със санкционираща функция.

Функцията по ръководство и решаване се осъществява от съда – орган, който не осъществява друга процесуална функция. Ръководството е пряко, тъй като съдът сам извършва всички действия по ръководството, и активно, защото съдът, освен че организира и координира дейността на всички участници в производството, сам извършва всички действия, необходими за постановяването на крайния процесуален акт в съответствие със закона.

Съдебното производство на първата инстанция е задължителен стадий от съдебната фаза на процеса. Постановяването на правораздавателен акт не

е възможно, ако не се проведе съдебно производство пред първата инстанция.

2. Правомощия на съда в етапа действия по даване ход на делото

Действията по даване ход на делото имат технически характер и следва да се отграничават от подготвителните действия за разглеждане на делото в съдебно заседание. Първите се извършват в съдебно заседание и имат за непосредствено предназначение надлежно подготвяне на съдебното следствие, докато подготвителните действия за разглеждане на делото в съдебно заседание са самостоятелен, първи стадий на процеса, насочен към подготвяне на съдебното заседание пред първата съдебна инстанция.

3. Правомощия на съда в етапа съдебно следствие

Правомощията на съда в този етап имат решаващо значение за разкриването на обективната истина. Съдът ръководи дейността по процесуално доказване на всички участници в процеса и решава редица въпроси – дали да събере доказателства по собствен почин, дали да допусне направените в този етап доказателствени искания на страните, дали са налице основания за прекратяване на съдебното производство и други. Съдебното следствие най-често включва преди всичко събиране и проверка на доказателствени материали, вече събрани на досъдебната фаза, но по усмотрение на съда могат да се извършват и нови съдебни следствени действия без ограничение.

4. Правомощия на съда в етапа съдебни прения

Заявлението на прокурора, че наказателното производство следва да се прекрати или да бъде постановена оправдателна присъда, не освобождава съда от задължението му да се произнесе по вътрешно убеждение. В съответствие с принципа за оценка на доказателствения материал по вътрешно убеждение и служебното начало съдът е длъжен да извърши всички по-нататъшни процесуални действия до постановяването на окончателния процесуален акт, независимо че прокурорът е спрял да поддържа обвинението.

5. Правомощия на съда в етапа последна дума на подсъдимия

Съдът е длъжен да осигури на подсъдимия пълна възможност да изрази в последната си дума своето окончателно отношение към обвинението, да каже всичко, което намери за нужно, стига да остане в рамките на онова, което интересува процеса. Съдът не може да ограничава времето за последната дума на подсъдимия. Председателят може да прекъсне подсъдимия само когато той явно се отклонява по въпроси, които не се отнасят до делото. Неоснователното прекъсване на подсъдимия е съществено процесуално нарушение от категорията на абсолютните.

6. Правомощия на съда в етапа постановяване на присъдата

Към постановяване на присъда съдът пристъпва, когато са извършени всички необходими и възможни съдебни следствени действия. Членовете на съдебния състав вземат своите решения по всеки от посочените въпроси и по отношение на всекиго от подсъдимите съобразно своето вътрешно убеждение, като се ръководят от закона и събраните по делото доказателствени материали. Могат да бъдат предложени различни класификации на присъдите: постановявани от едноличен или от колегиален съд; подписани с или без особено мнение на някого от членовете на състава; присъди, при които мотивите се обявяват веднага, и такива, при които изготвянето им е отложено, и други. Най-важното деление на присъдите е това на осъдителни и оправдателни.

7. Правомощия на съда при особените правила по Част пета НПК

Правомощията на първоинстанционния съд при прилагането на особени правила по Част пета НПК също са правораздавателни. Предвидените в закона особени правила не засягат същността на нито един от шестте признака на правораздавателната дейност – касае се до дейност по разрешаване на правен спор; спорът не се повдига служебно от правораздавателния орган, а от друг правен субект чрез съответно сезиране; разглеждането на спора става с участието на страните, при следване на състезателно производство; решаващият орган не е страна по спора, не е субект на спорното правоотношение; правораздавателният орган решава спора самостоятелно и независимо; актът, с който се разрешава спорът, има силата на присъдено нещо.

7.1. Правомощия на първоинстанционния съд при бързото и незабавното производство

Между разглеждането на делото по общия ред и по реда на бързото производство са налице отлики с оглед на срока за изготвяне на мотивите и основанията за отлагането на изготвянето на мотивите. При незабавното производство са в сила някои от особеностите на бързото производство, но когато не са налице основанията за спиране или прекратяване на наказателното производство или за прекратяване на съдебното производство по чл. 358, ал. 1, т. 1-3 НПК, съдът разглежда делото в деня на постъпването му, като наблюдаващият прокурор осигурява явяването на подсъдимия, на свидетелите и вещите лица.

7.2. Правомощия на първоинстанционния съд при разглеждане на делото в съда по искане на обвиняемия

Когато бъде сезиран с молба от обвиняемия, съответният първоинстанционен съд незабавно изисква делото. Съдът се произнася по

молбата еднолично в седемдневен срок и когато установи основанията по чл. 368, ал. 1 НПК, връща делото на прокурора, като му дава възможност в тримесечен срок да го внесе за разглеждане в съда с обвинителен акт, с предложение за освобождаване на обвиняемия от наказателна отговорност с налагане на административно наказание или със споразумение за решаване на делото, или да прекрати наказателното производство, като уведоми за това съда.

7.3. Правомощия на първоинстанционния съд при съкратено съдебно следствие

Съдът не може да откаже предварително изслушване на страните и може сам да инициира такова, но в първия случай преценява автономно дали съкратено съдебно следствие да бъде проведено. Когато решението му е положително, разяснява на подсъдимия правата му по чл. 371 НПК и го уведомява, че съответните доказателства от досъдебното производство и направеното от него самопризнание по чл. 371, т. 2 НПК ще се ползват при постановяване на присъдата.

Неправилният отказ на първоинстанционния съд да приложи особените правила на съкратеното съдебно следствие по чл. 373, ал. 2 във връзка с чл. 374, ал. 4 НПК не е основание за отмяна на съдебния акт от въззивната инстанция и връщане на делото за ново разглеждане. При условие, че в хода на проведено съдебно следствие по общия ред са установени фактите, залегнали в обвинителния акт, в обсега на своята компетентност въззивният съд е обвързан да приложи чл. 55 НК.

7.4. Правомощия на първоинстанционния съд при освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание

Когато установи, че са налице условията за разглеждане на делото по този ред, т.е. основанията по чл. 78а НК, съдът насрочва делото в едномесечен срок. В случаите, в които е сезиран по общия ред с обвинителен акт, ако съдът прецени, че са налице предпоставките за разглеждане на делото по реда на диференцираната процедура, той може да разгледа и реши делото съобразно особените правила по Глава двадесет и осма НПК. Когато не са налице основанията на чл. 78а НК, съдът прекратява съдебното производство и връща делото на прокурора.

7.5. Правомощия на първоинстанционния съд при решаване на делото със споразумение

Споразумението се внася от прокурора в съответния първоинстанционен съд незабавно след изготвянето му заедно с делото. Съдът насрочва делото в седемдневен срок от постъпването му и го разглежда еднолично.

Когато съдът не одобри споразумението, той връща делото на прокурора. В този случай самопризнанието на обвиняемия, направено по реда на чл. 382, ал. 4 НПК, няма доказателствена стойност.

Определението на съда е окончателно. За него се съобщава на пострадалия или неговите наследници с указание, че могат да предявят граждански иск за неимуществени вреди пред гражданския съд.

7.6. Правомощия на първоинстанционния съд при приложение на особените правила за разглеждане на дела за престъпления, извършени от непълнолетни

Съдебното заседание по дела срещу непълнолетни се води при закрити врати, освен ако съдът намери, че е в обществен интерес делото да се разгледа в публично заседание. По преценка на съда в съдебното заседание могат да бъдат поканени инспектори при детска педагогическа стая и представители на учебното заведение, в което учи непълнолетният.

Съдебните заседатели трябва да бъдат учители или възпитатели.

7.7. Правомощия на първоинстанционния съд при приложение на особените правила за разглеждане на дела за престъпления, извършени от лица, които не владеят български език

Особените правила за разглеждане на дела за престъпления, извършени от лица, които не владеят български език, са въведени в НПК през 2014 г. като допълнителна гаранция за правото на защита на обвиняемия. Предвидени са редица задължения за ръководно-решаващия орган, които се отнасят до предоставянето на устни и писмени преводи на обвиняемия на разбираем за него език, както и до дейността на преводача.

Когато обвиняемият не владее български език, съдът и органите на досъдебното производство осигуряват устен превод на разбираем за него език, както и писмен превод на постановлението за привличане на обвиняем, на определенията на съда за вземане на мярка за неотклонение, на обвинителния акт, на постановената присъда, на решението на въззивната инстанция и на решението на касационната инстанция.

7.8. Правомощия на първоинстанционния съд при приложение на особените правила за разглеждане на дела, подсъдни на военните съдилища

Делата, решени от военните съдилища, се разглеждат като въззивна инстанция от Военно-апелативния съд, а като касационна инстанция – от Върховния касационен съд, който разглежда и предложенията за възобновяване на наказателните дела на военните съдилища. Спорове за подсъдност между първоинстанционните военни съдилища се решават от Военно-апелативния съд. Съдът може да поиска от защитниците и поверениците, от свидетелите и от други присъстващи в съдебната зала да

декларират, че няма да разгласяват обстоятелствата, които ще бъдат изнесени в съдебното заседание, ако те съставляват класифицирана информация.

7.9. Правомощия на първоинстанционния съд при приложение на особените правила за разглеждане на дела, подсъдни на специализираните наказателни съдилища

Специализираните наказателни съд, прокуратура и разследващи органи са създадени през 2011 г. като израз на специализацията на държавните процесуални органи. Основните специфики се отнасят до подсъдността.

Делата, решени от специализирания наказателен съд, се разглеждат като въззивна инстанция от апелативния специализиран наказателен съд, а като касационна инстанция – от Върховния касационен съд, който разглежда и исканията за възобновяване на делата на специализирания наказателен съд.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА. ПРАВОМОЩИЯ НА КОНТРОЛНИТЕ СЪДЕБНИ ИНСТАНЦИИ

1. Въззивно производство

1.1. Образуване на въззивното производство

Проверката за редовност и допустимост на жалбата и протеста се извършва от съдията от първоинстанционния съд, т.е. съдията-докладчик по делото. Въз основа на тази проверка той упражнява едно от следните две правомощия: (1) връща жалбата или протеста, когато не отговарят на изискванията по чл. 320, ал. 1 и 2 НПК, ако в седемдневен срок от поканата пропускът или несъответствието не бъдат отстранени, ако не са подадени в срок или не са подадени от лице, което има право на жалба или протест; (2) при надлежно подадени жалба или протест първоинстанционният съд незабавно съобщава за това на заинтересованите страни, като им изпраща преписи от съответните процесуални актове (чл. 321 НПК). След изтичането на срока за обжалване и протестиране на първоинстанционната присъда делото се изпраща на въззивната инстанция.

1.2. Подготвителни действия за разглеждане на делото в съдебно заседание

Въззивният съд осъществява проверка, подобна на тази, включена в правомощията на съдията-докладчик. Тя включва три въпроса: надлежно ли е сезиран; подсъдно ли му е делото; осъществил ли е първоинстанционният съд правомощието си да съобщи на страните за постъпилите жалби и

протести по чл. 321 НПК. Поради обстоятелството, че се касае до второинстанционно производство, от проверката е изключен въпросът за наличието на условията за провеждане на диференцирана наказателна процедура. Въззивният съд не е обвързан от преценката от първоинстанционния относно допустимостта и редовността на жалбата или протеста.

1.3. Съдебно заседание на въззивния съд

След откриване на съдебното заседание съдът изслушва страните за даване ход на делото и се произнася по направените искания, бележки и възражения. Разглеждането на делото започва с доклад на съдията-докладчик, в който се излагат същността на присъдата и съдържанието на жалбите, протестите и възраженията, както и допуснатите доказателства.

Съдебното следствие е незадължителен етап от въззивното производство. Ако фактическата обстановка е изяснена, страните нямат нови доказателствени искания и съдът също не счита, че е налице необходимост от извършване на съдебни следствени действия, такъв етап не се провежда. В останалите случаи съответните способности за доказване се извършват без особености.

Редът за провеждането на съдебните прения е идентичен с този при първоинстанционното производство, но самото съдържание на речите е различно, доколкото е налице постановена присъда, чиито законосъобразност и правилност се проверяват.

Когато подсъдимият присъства, въззивният съд е длъжен да му осигури възможност за пълноценно упражняване на правото му на последна дума, независимо дали подсъдимият е участвал активно в производството до момента.

Въззивният съд може да реши делото с два процесуални акта: присъда и решение. В зависимост от това НПК предвижда различни правила относно съдържанието на съдебния акт и срока за изготвянето му.

1.4. Правомощия на въззивния съд

Правомощието на въззивния съд да отмени присъдата и да върне делото за ново разглеждане на прокурора или на първоинстанционния съд е контролно-отменително по своето естество.

Когато постановява нова присъда, съдът трябва да изложи кои обстоятелства е приел за установени, въз основа на кои доказателства, както и подробни съображения за приложимия материален закон.

Наказателно-процесуалният кодекс регламентира няколко хипотези на изменение на първоинстанционната присъда от въззивния съд, които са обособени в три групи: (1) намаляване на наказанието; прилагане на закон за същото, еднакво или по-леко наказуемо престъпление; освобождаване на подсъдимия от изтърпяване на наказанието съгласно чл. 64, ал. 1 или чл. 66

НК; освобождаване на подсъдимия от наказателна отговорност съгласно чл. 78 и 78а НК; (2) влошаване на положението на подсъдимия; (3) произнасяне само относно мотивите и основанията за оправдаването на подсъдимия или по гражданския иск.

Съдебният акт, с който въззивният съд потвърждава първоинстанционната присъда, е решение. В мотивите на това решение следва да бъдат обсъдени възраженията на страните срещу присъдата на първоинстанционния съд.

Основанията за спиране на производството, както и самото правомощие на въззивния съд, са характерни за всички стадии на процеса.

2. Касационно производство

2.1. Образуване на касационното производство

При образуването на касационното производство правомощията на съда, чийто акт се контролира – въззивният – не се отличават съществено от тези на първоинстанционния съд при инициране на въззивно производство. На проверка отново подлежат както допустимостта, така и редовността на жалбата или протеста. Когато последните не отговарят на изискванията за форма и съдържание, подадени са от неоправомощено лице или не в предвидения от закона срок, както и ако не подлежат на разглеждане по касационен ред, въззивният съд връща жалбата или протеста. Това определение подлежи на обжалване пред ВКС, който се произнася в закрито заседание.

2.2. Съдебно заседание на касационния съд

Най-важната особеност е, че не се провежда съдебно следствие, освен в хипотезата на чл. 354, ал. 5 НПК: при повторна отмяна на обжалваната или протестирана присъда или решение, касационната инстанция връща делото за окончателното му решаване по същество само на въззивната инстанция, и при жалба или протест срещу присъдата или решението на въззивната инстанция ВКС решава делото, без да го връща за ново разглеждане, като има и правомощията на въззивната инстанция. Извън тези случаи касационната инстанция основава своето вътрешно убеждение единствено на фактическата обстановка, установена от първите две съдебни инстанции.

Касационната жалба и протестът се разглеждат в съдебно заседание с призоваване на страните, като участието единствено на прокурора е задължително, а неявяването на другите страни без уважителни причини не е пречка за разглеждане на делото. Подобно на въззивното производство, НПК предвижда доклад на съдията-докладчик, в който се излагат обстоятелствата по делото, съдържанието на обжалваната присъда или решение и оплакванията срещу тях.

2.3. Правомощия на касационната инстанция

Касационната инстанция проверява присъдата или решението само в обжалваната част и по отношение на обжалвалите лица, като отменя или изменя присъдата или решението и по отношение на необжалвалите подсъдими, ако основанията за това са в тяхна полза. В касационното производство ревизионното начало намира ограничено проявление.

Оставянето в сила на присъдата или решението е типично контролно правомощие. В мотивите на решението си е длъжен да обсъди релевираните в жалбата или протеста касационни основания.

Касационната инстанция отменя атакувания акт и спира производство в „предвидените от закона случаи“, т.е. на характерните за всеки стадий на производството основания. Нелогично е касационната инстанция да отменя присъдата или решението преди да спре производството – това правомощие следва да бъде упражнено след възобновяването на производството.

Касационната инстанция отменя присъдата или решението и прекратява наказателното производство в предвидените в НПК случаи, като за разлика от уредбата на въззивното производство, е предвидено само едно изключение – когато деянието не е извършено или не съставлява престъпление, съдът оправдава подсъдимия.

Налице са три основания за отмяна на присъдата или решението изцяло или отчасти и връщане на делото за ново разглеждане на първата или на въззивната инстанция, свързани с необходимост от: (1) увеличаване на наказанието; (2) отстраняване на допуснати съществени процесуални нарушения; (3) отстраняване на нарушения на материалния закон, допуснати при постановяване на оправдателната присъда.

Различните варианти на изменение на присъдата следват от характера на проверката, осъществявана от ВКС като инстанция единствено по правото, а не и по фактите.

При достигане на делото за трети път до касационен контрол ВКС има правомощията на въззивната инстанция и задължително го решава по същество, без да е налице възможност за ново връщане на второинстанционния съд. Това правомощие на касационния съд се явява границата на максималното разгръщане на процеса с оглед движението му между редовните съдебни инстанции.

3. Съпоставка между редовните и извънредните способности за контрол на съдебните актове

3.1. Редовните способности за контрол и прегледа по реда на надзора

Държавният и обществен интерес неминуемо изисква всяко произнасяне на съда в наказателния процес да бъде в съответствие с процесуалната и материалната уредба, поради което законодателят е

предвидил възможността в определени хипотези да бъде проведено още едно производство.

Като обща характеристика на прегледа по реда на надзора и възобновяването следва да бъде посочено, че тези способности се определят като извънредни, защото на контрол подлежат влезли в сила съдебни актове. Предвид своето естество наказателното правораздаване не търпи съществуването в правния мир на незаконосъобразни съдебни актове, поради което е предвидена процедура за проверка на тези от тях, по отношение на които е налице твърдение са особено тежки нарушения. Последните са изрично и изчерпателно установени в закона, поради което е недопустимо иницирането на проверка на други основания.

През целия период на действието си прегледът по реда на надзора функционира паралелно с възобновяването, което поставя въпроса за съотношението между двете процедури. По отношение на част от актовете е налице припокриване с приложното поле на възобновяването, но преглед по реда на надзора може да бъде проведен само в случаите, когато не намира приложение възобновяването. Тази особеност на разглежданото производство се отразява и на оправомощените да предложат осъществяването му лица – главният прокурор и председателят на Върховния съд на Народна република България.

Правомощията на надзорната инстанция категорично характеризират производството като контролно-отменително.

При съпоставка с касационната инстанция по действащата уредба става ясно, че е налице съответствие между нейните правомощия и тези на надзорната. НПК урежда детайлно изменянето на присъдата от ВКС, но с това изключение, правната уредба е идентична, поради което прегледът по реда на надзора се оказва излишен с установяването на касационното производство.

3.2. Редовните способности за контрол и възобновяването на наказателни дела

Възобновяването на наказателни дела е единственият извънреден способ за контрол на съдебните актове по действащата уредба. С изменението на НПК от 2015 г. ВКС не е единствено компетентният съд по Глава тридесет и трета – искането за възобновяване на наказателно дело на основание чл. 422, ал. 1, т. 5 се разглежда от съответния апелативен съд, когато актът по чл. 419 е постановен от районен съд или от окръжен съд като въззивна инстанция, с изключение на новите присъди.

Когато са налице основанията за възобновяване, съдът може да: (1) отмени присъдата, решението, определението или разпореждането и да върне делото за ново разглеждане, като посочи стадия, от който трябва да започне новото разглеждане на делото; (2) отмени присъдата, решението или определението и да прекрати или да спре наказателното производство,

а в случая на чл. 24, ал. 1, т. 1 – да оправдае подсъдимия в рамките на фактическите положения по влязлата в сила присъда; (3) измени присъдата, въззивното решение или новата присъда в случаите, когато основанията за това са в полза на осъдения. Тези правомощия са основание възобновяването да бъде определено като контролно-отменително производство. В сравнение с въззивния съд, съдът по възобновяването не може да отмени присъдата и да постанови нова такава, нито да я измени във вреда на подсъдимия. Както и въззивния съд, може да върне делото и на досъдебната фаза, освен ако делото е било възобновено на основание чл. 422, ал. 1, т. 5 НПК.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В дисертационния труд са разгледани правомощията на редовните съдебни инстанции в наказателния процес. Разгледани са общите положения относно правомощията на държавните процесуални органи в наказателния процес, особеностите на съда като субект на наказателния процес и правомощията му в досъдебната фаза.

Анализирано е осъществяването на функцията по ръководство и решаване от съда, както и редица особености на неговите правомощия, обосноваващи техния правораздавателен характер. Изследвани са основанията за централното място на съдебното производство в наказателния процес. Предложени са редица класификации на правомощията на съда, съобразени с различни класификационни критерии. Систематизирани и обобщени са теоретичните и нормативни основания, въз основа на които съдът се определя като главен субект на наказателния процес.

Поетапно са разгледани правомощията на първата, въззивната и касационната инстанции. Осъществена е съпоставка на редовните способности за контрол на съдебните актове с извънредните способности – възобновяване на наказателни дела и функциониращия по отменената уредба преглед по реда на надзора.

ПУБЛИКАЦИИ НА ДОКТОРАНТА ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

- 1. Съдебен контрол в досъдебното производство по наказателни дела**, сп. „Studia Iuris“, ISSN 2367-5314 (специализирано юридическо онлайн издание на Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“), бр. 1, 2017 г., <http://studiaiuris.com/en/18>;
- 2. Съдът като главен субект на наказателния процес** – доклад, представен на VII национална конференция на докторантите в областта на правните науки, проведена от 15 до 18 юни 2017 г. в гр. Варна, организирана от Института за държавата и правото при Българската академия на науките (сборник с доклади от конференцията, под печат);
- 3. Правният спор като признак на правораздаването по наказателни дела**, сп. „Правна мисъл“, кн. 3, 2017 г. (под печат).

БИБЛИОГРАФСКА СПРАВКА ЗА ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

I. МОНОГРАФИИ, УЧЕБНИЦИ, УЧЕБНИ ПОМАГАЛА, СПРАВОЧНА ЛИТЕРАТУРА

1. НА КИРИЛИЦА

Велчев, Светослав. Прокурорски надзор. Произход, развитие, функции. София, Печатница „Гладстонъ“, 1928.

Велчев, Светослав. Ръководство по углавния процес. Том 2. Предмет и движение на процеса. София, Придворна печатница, 1924.

Владимиров, Л. Е. Учение за доказателствата въ наказателния процесъ: Обща част. София, Кооперативна печатница „Гутенбергъ“, 1920.

Владимиров, Румен, Катина Христова, Николай Стефанов. Наказателно право. Обща част. Основни теоретични положения, тестове, казуси, съдебна практика. София, Сиела, 2009. ISBN 978-954-28-0590-8.

Вучков, Веселин, Гергана Маринова. Наказателен процес: схеми и таблици. Трето преработено и допълнено издание. София, Сиби, 2013. ISBN 978-954-730-825-1.

Вучков, Веселин. Доказателствени средства в наказателното производство. Същност и видове. София, Феней, 2006. ISBN – 10: 954-8214-90-3. ISBN – 13: 978-954-8214-90-2.

Вучков, Веселин. Доказването в наказателния процес: същност, предмет, тежест. София, Феней, 2000. ISBN 954-8214-25-3.

Вучков, Веселин. Предмет и тежест на доказване в наказателното производство. София, Сиби, 2008. ISBN 978-954-730-528-1.

Гиргинов, Антон. Давността в наказателното право. София, Издателство на Българската академия на науките, 1992. ISBN 954-430-131-3.

Друмев, Емилия. Конституционно право. 4. допълнено и преработено издание. София, Сиела, 2013. ISBN 978-954-28-1372-9.

Илкова, Ралица, Рада Смедовска-Тонева. Специализираният наказателен съд: Правна рамка и дейност. София, Фондация РискМонитор, 2014. ISBN 978-954-2914-32-7.

Костов, Димитър, Дончо Хрусанов. Административен процес на Република България. Второ преработено и допълнено издание. София, Сиби, 2011. ISBN 978-954-730-734-6.

Кочев, Костадин. Апелативен съд и апелативно производство. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1992.

Кочев, Костадин. Присъдата. Същност и постановяване. София, Университетско издателство „Климент Охридски, 1989.

Кунчев, Йонко. Криминалистика от „А“ до „Я“ (Азбучна система на терминологията). София, Сиела, 2013. ISBN 978-954-28-1290-6.

Кунчев, Йонко. Криминалистическа тактика. София, Албатрос, 2004. ISBN 954-751-056-8;

Кунчев, Йонко. Полицейско разследване. Тактика и методика. София, Албатрос, 2003. ISBN 954-751-057-6.

Лазаров, Кино. Въпроси на административния процес. София, Издателство на БАН, 1978.

Манев, Никола. Наказателно-процесуално право. Ръководство за студенти. 4. преработено издание. София, Ромина, 2013. ISBN 978-954-379-020-3.

Манев, Никола. Наказателнопроцесуално право. Ръководство за студенти. София, Сиела, 2016. ISBN 978-954-28-2016-1.

Манев, Никола. Новелизация на наказателно-процесуалната система с новия НПК. София, Ромина, 2008. ISBN 978-954-379-011-1.

Манев, Никола. Нови изменения и допълнения на Наказателно-процесуалния кодекс. София, Ромина, 2001. ISBN 954-8971-40-2.

Манев, Никола. Решението на прокурора за повдигане на държавно обвинение пред съд. София, Ромина, 1998. ISBN 954-8971-12-7.

Манев, Никола. Теория на наказателното правораздаване. София, Сиела, 2015. ISBN 978-954-28-1908-0.

Милев, Стефан. Бързото производство по НПК. София, Сиела, 2011. ISBN 978-954-28-1024-7.

Митов, Георги. Въззивно производство по наказателни дела. София, Сиби, 2016. ISBN 978-954-730-957-9.

Митов, Георги. Възобновяване на наказателни дела. София, Сиби, 2011. ISBN 978-954-730-748-3.

Митов, Георги. Същност на касационното производство по наказателни дела. София, Сиби, 2011. ISBN 978-954-730-706-3.

Павлов, Стефан. Към въпроса за същността на доказателствата в народнодемократичния наказателен процес. София, Българска академия на науките, Институт за правни науки, 1951.

Павлов, Стефан. Наказателен процес на Република България. Обща част. София, Сиби, 1996. ISBN 954-8150-45-X.

Павлов, Стефан. Наказателен процес на Република България. Особена част. София, Сиби, 1996. ISBN 954-8150-46-8.

Павлов, Стефан. Осигуряване на гражданите право на защита в наказателния процес на НРБ. София, Издателство на Българската академия на науките, 1986.

Павлов, Стефан. Основни начала на наказателния процес на Народна Република България. София, Държавно издателство „Наука и изкуство“, 1956.

Павлов, Стефан. Проблеми на основните функции в социалистическия наказателен процес. София, Наука и изкуство, 1966.

Павлов, Стефан. Развитие на наказателнопроцесуалната система на Народна република България на съвременния етап. София, Издателство на Българската академия на науките, 1976.

Павлов, Стефан. Участие на съда в наказателното изпълнение. София, Издателство на Българската академия на науките, 1974.

Панайотов, Пламен. Укривателство по наказателния кодекс на Република България. София, Сиби, 1997. ISBN 954-8150-67-0.

Полянски, Н. Н. Вопросы теории уголовного процесса. Москва, Издательство Московского университета, 1956.

Радева, Радка. Въпроси на гражданския иск в наказателния процес на НР България. София, Наука и изкуство, 1972.

Раймундов, Петър. Особени наказателни производства. 3. преработено и допълнено издание. София, Фенея, 2010. ISBN 978-954-9499-46-9.

Салкова, Екатерина. Прекратяване на наказателното производство. София. Фенея, 2007. ISBN – 10: 954-8214-98-9, ISBN – 13: 978-954-8214-98-8.

Саранов, Никола. Българско наказателно процесуално право. 2. преработено и допълнено издание. Т. 1. София, Печатница „Художник“, 1942.

Сталев, Живко, Анелия Мингова, Огнян Стамболиев, Валентина Попова, Ружа Иванова. Българско гражданско процесуално право. 9. Преработено и допълнено издание. София, Сиела, 2012. ISBN 978-954-28-1016-2.

Стойнов, Александър. Наказателно право. Обща част. София, Сиела, 2011. ISBN 978-954-28-0165-8.

Строгович, М. С. Курс советского уголовного процесса. Т. 1: Основные положения науки советского уголовного процесса. Москва, Издательство „Наука“, 1968.

Сълов, Иван. Актуални въпроси на наказателния процес. София, Нова Звезда, 2014. ISBN 978-954-8933-91-9.

Сълов, Иван. Съдът – разследващ орган, обвинител или арбитър в наказателното производство. София, Фенея, 2002. ISBN 954-8214-57-1.

Таричко, И. Функция судебного контроля в российском уголовном процессе. Диссертация. Омск, 2004.

Токушев, Димитър. История на новобългарската държава и право 1878-1944. София, Сиби, 2008. ISBN 978-954-730-535-9.

Трендафилова, Екатерина. Защитникът в наказателния процес на Република България. София, Софи-Р, 1992.

Трендафилова, Екатерина. Съдебният контрол върху предварителното производство на ФРГ. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 1995. ISBN 954-07-0784-6.

Хрусанов, Дончо. Административно правораздаване – Лекции. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2010. ISBN 978-954-07-3102-5.

Цеков, Цеко. Криминалистика. 4. издание. София, Сиела, 2006. ISBN-10: 954-649-985-4, ISBN-13: 978-954-649-985-1.

Цонков, Ивайло. Теория и практика на съдебното производство по наказателни дела. Състезателността в светлината на Европейската конвенция за правата на човека. София, Сиела, 2014. ISBN 978-954-28-1622-5.

Чинова, Маргарита, Георги Гатев. Съкратеното съдебно следствие по НПК. Практически проблеми. София, Сиела, 2009. ISBN 978-954-28-0550-2.

Чинова, Маргарита. Актове на органите на предварителното производство. Правна същност и класификация. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1993.

Чинова, Маргарита. Досъдебното производство по НПК. Теория и практика. София, Сиела, 2013. ISBN 978-954-28-1305-7.

Чинова, Маргарита. Наказателнопроцесуална принуда и неприкосновеност на личността. София, Сиби, 1998. ISBN 954-730-001-6.

2. НА ЛАТИНИЦА

Malsch, Marijke. Democracy in the Courts. Lay Participation in European Criminal Justice Systems. Farnham, Ashgate, 2009. ISBN 978-0-7546-7405-4.

Neubauer, David W., Henry F. Fradella. America's Courts and the Criminal Justice System. Tenth edition. Wadsworth, Cengage Learning, 2011. ISBN-13: 978-0-495-80990-6. ISBN-10: 0-495-80990-X.

Wyngaert van den C. Criminal Procedure Systems in the European Community: Belgium, 1993.

II. СТАТИИ/СТУДИИ ОТ ПЕРИОДИЧНИ ИЗДАНИЯ И СБОРНИЦИ

1. НА КИРИЛИЦА

Байчев, Илия. Мотиви на съдебните актове. – Социалистическо право, 1960, № 2, с. 24-33.

Банков, Павел, Тодорка Малинчева. Институтът изменение на обвинението в съдебната практика. – Правна мисъл, 1980, № 3, с. 102-106.

Бояджиев, Петко. Гражданският иск в наказателното производство. – Съвременно право, 1995, № 6, с. 79-88.

Василев, Никифор. Реформата на второинстанционното наказателно производство от 1961 г. – Правна мисъл, 1962, № 3, с. 70-74.

Вучков, Веселин. Задължителното участие на защитник съобразно новия Наказателно-процесуален кодекс. – В: Реформите в наказателното правосъдие: „за“ и „против“. Сборник от материали на втората международна научно-практическа конференция, организирана от Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, 20 юни 2006 г. Съставител проф. Йордан Айдаров. Пловдив, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 2007, с. 97-101. ISBN 978-954-423-413-3.

Вучков, Веселин. Още за понятието „наказателно преследване“. – Право без граници, 2003, № 1-2, с. 32-40.

Вучков, Веселин. Правоотношения в наказателния процес. – Правен преглед, 2001, № 1, с. 46-57.

Вучков, Веселин. Презумпцията за невинност: генезис, историческо развитие, действителност. – Правна мисъл, 2002, № 4, с. 77-95.

Вълканов, В. Влизат ли в сила актовете на прокурора? – Социалистическо право, 1986, № 4, с. 9-17.

Георгиев, Г. Т. Относно разпоредбата на чл. 285, ал. 3 НПК. – Социалистическо право, 1985, № 8, с. 61-68.

Доковска, Даниела. За въззивното обжалване на присъдите. – Адвокатски преглед, 2000, № 2, с. 3-14.

Йерусалимов, Богдан. Ролята на съдията в правораздаването. – Юридическа мисъл, Издава Министерството на правосъдието, 1920 г., кн. 2 и 3, год. II, с. 55-67.

Костов, Петър. Може ли прокурорът на предварителното производство да взема отношение по въпроса за виновността на обвиняемия. – Държава и право, 1989, № 1, с. 79-87.

Кочев, Костадин. Въпроси на разпоредителното заседание за предаване обвиняемия на съд. – Правна мисъл, 1979, № 6, с. 77-83.

Кочев, Костадин. Оценката на доказателствения материал в стадия предаване на съд. – Лекции за следдипломна квалификация (за съдии, прокурори и адвокати). София, Софийски университет „Климент Охридски“, 1983, том XXI, с. 63-86.

Кочев, Костадин. Подготвителни действия за разглеждане на делото в съдебно заседание. – Правна мисъл, 1983, № 1, с. 59-70.

Манев, Никола. За предмета на вътрешното убеждение на процесуалния орган в наказателния процес. – Правна мисъл, 1992, № 4, с. 64-70.

Манев, Никола. Критерият на практиката в наказателния процес. – Бюлетин на Съюза на юристите в България, 1990, № 8, с. 11-19.

Манев, Никола. Нови положения в особените правила според новия Наказателно-процесуален кодекс. – В: Реформите в наказателното правосъдие: „за“ и „против“. Сборник от материали на втората международна научно-практическа конференция, организирана от Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, 20 юни 2006 г. Съставител проф. Йордан Айдаров. Пловдив, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 2007, с. 135-148. ISBN 978-954-423-413-3.

Манев, Никола. Нови положения в първоинстанционното съдебно производство според новия НПК. – Съвременно право, 2006, № 1, с. 77-86.

Манев, Никола. Новият Наказателно-процесуален кодекс възлага нови задачи на държавното обвинение. – Юридически свят, 2006, № 1, с. 49-57.

Манев, Никола. Обективност, активност и морална ангажираност на прокурора – държавен обвинител в наказателния процес. – Правна мисъл, 1995, № 2, с. 99-105.

Манев, Никола. Общи предпоставки за повдигане на държавно обвинение пред съд. – Правна мисъл, 1996, № 1, с. 66-71.

Манев, Никола. Оценката за достоверност и за достатъчност на доказателствените материали в наказателния процес. – Правна мисъл, 1993, № 2, с. 53-58.

Манев, Никола. Още по въпроса за защита на свидетелите в производството по наказателни дела. – Правна мисъл, 2001, № 3, с. 43-48.

Манев, Никола. Съдоустройствени принципи в дейността на органите на съдебната власт в наказателния процес. – Теза, 2013, № 7, с. 43-50.

Маринова, Гургана. По някои въпроси на съкратеното съдебно следствие. – De jure, 2016, № 1, с. 26-31.

Маринова, Гургана. Правна уредба на правомощията на касационната инстанция по наказателни дела. – Общество и право, 2014, № 5, с. 48-57.

Маринова, Гургана. Принципът “ne bis in idem” според българския Наказателно-процесуален кодекс и практиката на съдилищата в Страсбург и Люксембург. – Правна мисъл, 2009, № 1, с. 56-71.

Маринова, Гургана. Свидетел с тайна самоличност. – Съвременно право, 2006, № 2, с. 42-55.

Маринова, Гургана. Споразумението и основните начала на българския наказателен процес. – Правна мисъл, 2001, № 2, с. 51-64.

Маринова, Гургана. Същност и особености на мярката за неотклонение задържане под стража. – Правна мисъл, 2005, № 1, с. 66-80.

Митов, Георги. Връщане от въззивния съд на делото за ново разглеждане на прокурора. – Норма, 2013, № 10, с. 54-75.

Митов, Георги. Действие на „ревизионното начало“ в касационното производство по наказателни дела. Правно-информационна система „Апис Практика“, 2009. <http://apis.bg/bg/products/apis-practice.html>.

Павлов, Стефан. Въпроси на наказателния процес в практиката на ВС — 1982 г. – Правна мисъл, 1982, № 6, с. 105-112.

Павлов, Стефан. Въпроси на наказателния процес в практиката на Върховния съд през 1980 г. – Правна мисъл, 1981, № 2, с. 86-92.

Павлов, Стефан. Въпроси на наказателния процес в практиката на Върховния съд през 1985 г. – Правна мисъл, 1986, № 3, с. 78-85.

Павлов, Стефан. Върху правомощието на втората инстанция да увеличава наказанието и прилага закон за по-тежко престъпление. – Правна мисъл, 1969, № 3, с. 66-75.

Павлов, Стефан. За по-нататъшно демократизиране и усъвършенстване на нашата наказателнопроцесуална система. – Правна мисъл, 1964, № 5, с. 99-128.

Павлов, Стефан. Нови положения относно субектите на наказателния процес. – Правна мисъл, 1975, № 6, с. 60-67.

Павлов, Стефан. Преглед на практиката на ВС по НПК през 1977 г. (синтез и критически бележки). – Правна мисъл, 1978, № 2, с. 71-91.

Панова, Павлина. Изискванията на член 6, параграф 3, буква „d“ от ЕКЗПЧОС и гаранциите на НПК. – Съвременен право, 2003, № 5, с. 47-56.

Радева, Радка. За правото на гражданския съд да се произнесе по престъпния характер на деянието, причинило материални вреди. – Правна мисъл, 1967, № 4, с. 93-96.

Радева, Радка. Изменение на обвинението в съдебно заседание. – Социалистическо право, 1984, № 9, с. 29-35.

Раймундов, Петър. Изменение на обвинението в съдебната фаза. – Общество и право, 2007, № 6, с. 21-30.

Савицкий, В. М. Верховный суд СССР: новая регламентация организации и деятельности. Сп. Правоведение, кн. 4/80.

Салкова, Екатерина. Актуални проблеми, свързани с прекратяването на наказателното производство след последните изменения в Наказателно-процесуалния кодекс. – Правна мисъл, 2004, № 1, с. 109-125.

Салкова, Екатерина. Нарушения на човешките права в България. Преглед на някои осъдителни решения на Европейския съд по правата на човека срещу страната ни. – Общество и право, 2011, № 3, с. 106-117.

Салкова, Екатерина. Правни последици от незаконосъобразно прекратяване на наказателното производство. – Правна мисъл, 2005, № 3, с. 63-76.

Салкова, Екатерина. Разглеждане на граждански иск в наказателния процес. – В: Научни четения в памет на Венелин Ганев и Никола Долапчиев. Сборник доклади. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2017, с. 199-217. ISBN 978-954-07-4260-1.

Саранов, Никола. Наказателното правосъдие. – В: 60 години българско правосъдие 1878-1941. Юбилеен сборник. София, Министерство на правосъдието, 1941, с. 611-636.

Саранов, Никола. Същност и историческо развитие на следствения (инквизиционния) процес. – Годишник на Софийски университет, Юридически факултет, Том XXII, 1927, с. 3-22.

Сталев, Живко. Културно-възпитателното значение на правораздаването. Годишник на Софийския университет, Юридически факултет. т. XXXII (1941-1942). София, Университетска печатница, 1942, с. 1-26.

Сталийски, Ал. Съдебна власт и правораздаване. – В: 60 години българско правосъдие 1878-1941. Юбилеен сборник. София, Придворна печатница, 1941, с. 597-603.

Сълов, Иван. Актуални въпроси на образуването на предварително производство и на разкриването на обективната истина (неопределеност – вероятност – достоверност). – Държава и право, 1989, № 8/9, с. 101-109.

Сълов, Иван. По повод „едно предложение за допълнение на НПК“. – Бюлетин на Съюза на юристите в България, 1990, № 2, с. 48-55.

Сълов, Иван. Теоретични положения и оценки по повод на някои изменения и допълнения на НПК от 1990 и 1995 г. – Съвременно право, 1996, № 1, с. 31-40.

Томов, Пламен. Приложение на закон за по-тежко наказуемо престъпление при изменение на обвинението. – Бюлетин на Съюза на юристите в България, 1987, № 10, с. 10-15.

Трендафилова, Екатерина. Необходими промени в Наказателния процес. – Юридически свят, 1999, № 2, с. 130-160.

Трендафилова, Екатерина. Процесуалното положение на повереника в наказателното производство. – Съвременно право, 1991, № 1, с. 30-38.

Чинова, Маргарита, Марин Малчев. Изменение на обвинението (преглед на съдебната практика). – Норма, 2013, № 9, с. 52-83.

Чинова, Маргарита. Влизат ли в сила постановленията, издавани в хода на предварителното производство? – Правна мисъл, 1993, № 4, с. 66-72.

Чинова, Маргарита. Задочното производство по НПК. – Съвременно право, 2007, № 1, с. 7-18.

Чинова, Маргарита. Обща характеристика на въззивното производство по НПК. – Съвременно право, 1999, № 4, с. 62-73.

Чинова, Маргарита. Обща характеристика на касационното производство по НПК. – Съвременно право, № 5, 1999, с. 22-33.

2. НА ЛАТИНИЦА

Herrmann, J. Development and Reform of Criminal Procedure in the Federal Republic of Germany, *The Comparative and International Law Journal of South Africa*, July, 1978.

Spencer, John R. Adversarial vs inquisitorial systems: is there still such a difference? – *The International Journal of Human Rights*, 2016, Vol. 20, No. 5, pp. 601-616.

van Caenegem, William. Advantages and disadvantages of the adversarial system in criminal proceedings. – *Law Faculty Publications*, 1999, Paper 224, pp. 69-102.